

13.8.2002

332/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Tarkastaja Kristian Holman

PÄIVÄSAKON RAHAMÄÄRÄN LASKEMINEN

1

KANTELU

A arvostelee 1.2.2002 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa poliisin menettelyä rangaistusmääräysmenettelyssä annetun rangaistusvaatimuksen päiväsakon rahamäärän laskemisessa.

A kertoo, että poliisi oli kieltäytynyt huomioimasta päiväsakon rahamäärää alentavana seikkana sitä, että A:n avopuoliso oli ollut tämän elatuksen varassa.

Lisäksi A kertoo poliisin uhanneen samassa yhteydessä hänen avopuolisoaan "sakoilla poliisin halventamisesta".

A pyytää oikeusasiamiestä tutkimaan poliisin menettelyn lainmukaisuuden.

2

SELVITYS

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian työjärjestykseen perustuvan asiajaon mukaan asia kuuluu apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautiolle.

Turun kihlakunnan poliisilaitoksen vanhempi konstaapeli B toimitti pyynnöstäni tänne selvityksen 23.2.2002 sekä selityksen 14.5.2002. Lisäksi Turun kihlakunnan poliisipäällikkö C antoi asiassa selvityksen sekä lausunnon 20.3.2002.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

A:lle annettiin 1.2.2002 Turussa tiedoksi rangaistusvaatimus liikenne rikkomuksesta.

Päiväsakon rahamäärää laskettaessa rangaistusvaatimusilmoituksen täyttänyt ja sen tiedoksi antanut vanhempi konstaapeli B ei ollut suostunut ottamaan huomioon A:n avopuolison elatusensa- raisuutta A:lle määrättävän päiväsakon rahamäärää alentavana seikkana. B oli todennut A:lle, että päiväsakon rahamäärää ei voida alentaa, koska A ei ole avioliitossa.

Sakon tiedoksiannon yhteydessä tapahtuneessa B:n ja A:n avopuolison välillä käydyssä sanan- vaihdossa B oli todennut, että poliisi voi myös antaa sakon, jos poliisin työtä häiritään.

3.2

Oikeusohjeet

Päiväsakon rahamäärästä säädetään rikoslain 2a luvussa sekä päiväsakon rahamäärästä annetussa asetuksessa.

Rikoslain 2a luvun 2 §:n mukaan päiväsakon rahamäärä lasketaan sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta. Kuukausitulon laskemisen ja varallisuuden arvioimisen ensisijaisena perusteena on sakotettavan viimeksi toimitetun verotuksen mukaiset tulot ja varallisuus. Sakotettavan elatusvelvollisuus voi alentaa päiväsakkoa.

Päiväsakon rahamäärästä annetun asetuksen 3 §:n mukaan sakotettavan elatuksen varassa olevasta puolisoista ja alaikäisestä lapsesta sekä sakotettavan puolison alaikäisestä lapsesta vähennetään päiväsakon rahamäärästä jokaisen osalta 3 euroa. Puoliso on rinnastetaan henkilö, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää sakotettavan kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Sisäasiainministeriön poliisiosaston vuonna 1999 julkaisemassa käsikirjassa seuraamuksien määräämisestä rangaistusmääräys- ja rikesakkomenettelyssä todetaan seuraavasti: "Verotustiedoista ei ole kuitenkaan mahdollista saada täysin kattavasti elatusvelvollisuutta koskevia tietoja. Sakotettavalta tuleekin aina tarkistaa nämä tiedot. Elatusvelvollisuusvähennys joudutaan siten tekemään osittain sakotettavan oman ilmoituksen perusteella. Tarvittaessa sakotettavan ilmoitus esimerkiksi elatuksensa varassa olevan avopuolison sekä puolison lapsien kanssa asumisesta sakotettavan kanssa voitaisiin tarkistaa esimerkiksi osoiterekisteristä". Kyseinen kohta on yhteneväinen sakkoa, muuntorangaistusta ja rikesakkoa koskevien säännösten uudistamista koskevan hallituksen esityksen (HE 74/1998 vp) perustelujen kanssa.

Rikoslain 16 luvun 4 §:ssä säädetään niskoittelusta poliisia vastaan. Lain mukaan niskoittelusta voidaan tuomita se, joka jättää noudattamatta poliisimiehen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka tehtävän suorittamiseksi toimivaltansa rajoissa antaman kiellon.

3.3

Kannanotto

Vanhempi konstaapeli B kertoo selvityksessään maininneensa A:lle, että mikäli hän ei ole avioliitossa, niin elatusvelvollisuutta ei ole eikä päiväsakon rahamäärää siten voida alentaa.

B toteaa, ettei hän tiennyt avopuolison rinnastamisesta tässä suhteessa aviopuolisoon. Sakkoja koskevat säännökset muuttuivat osittain 1.1.2002 alkaen, mutta uudet käsikirjat saatiin autoihin vasta tammikuun lopulla, eikä B kertomansa mukaan ollut myöskään saanut poliisilaitoksen taholta asiaan liittyvää koulutusta.

Poliisipäällikkö C toteaa selvityksessään, että laitoksen järjestämän muun koulutuksen ohella poliisihenkilöstöllä on käytössään sähköinen ilmoitustaulu, josta on mahdollista seurata säädösmuutoksia ja lainvalmistelutöitä. B on vuonna 1998 ollut poliisin peruskoulutuksessa, silloin kun Turun kihlakunnan poliisilaitoksella oli vuoden 1998 rangaistusmääräyslain muutosten yhteydessä järjestetty kattavaa koulutusta rangaistusmääräyslainsäädännön muutoksista. Vuoden 2002 uudistusten ei ole katsottu antavan aihetta poliisilaitoksen taholta järjestettävään laajempaan koulutukseen vaan niistä on tiedotettu kenttätyötä tekeville käskynjakojen yhteydessä. Poliisipäällikkö C toteaa edelleen, että uudet käsikirjat seuraamusten määräämisestä rangaistusmääräys- ja rikesakkomenettelyssä tulivat Turun kihlakunnan poliisilaitokselle 10.1.2002. Tämän jälkeen ne jaettiin välittömästi

kaikkiin partioautoihin. Tätä ennen poliisihenkilöstön käytössä oli ollut paperiversio kyseisestä käsikirjasta.

Totean, että poliisimiehen tulee myös oma-aloitteisesti seurata toimialaansa koskevan lainsäädännön kehittymistä suoriutuakseen tehtävistään. Avopuolisoa koskeva päiväsakon rahamäärästä laskemisesta annetun asetuksen 3 § on ollut rahayksikön muutosta lukuun ottamatta samansisältöinen 21.5.1999 lähtien. Vuoden 2002 alun lainmuutokset eivät koskeneet tätä asiaa. B ei ole selvityksessään tai selityksessään esittänyt sellaisia seikkoja, joiden perusteella tapahtunutta virhettä päiväsakon rahamäärän laskemisesta voitaisiin pitää ymmärrettävänä.

B on antamassaan selityksessä yhtynyt poliisipäällikön näkemykseen siitä, että sakotettavan tulisi esittää epäselvissä tapauksissa päiväsakkojen rahamäärää koskeva asia syyttäjälle vastustusajan puitteissa. Perusoikeutena turvattuun hyvään hallintoon kuuluu osana viranomaisten palveluperiaate. Se edellyttää nähdäkseni, että tämän kaltaisessa tapauksessa rangaistusvaatimusta tiedoksi antavan poliisimiehen tulee pyrkiä selvittämään asiaa niin perusteellisesti kuin olosuhteisiin nähden on mahdollista, esim. poliisin atk-rekistereitä hyödyntämällä, eikä siirtää tätä selvitysvelvollisuutta sakotettavalle. Ei voida myöskään lähteä siitä, että sakotetulle säilytetään velvollisuus huolehtia poliisin puutteellisesta laintuntemuksesta johtuvan virheen oikaisemisesta. Tässä tapauksessa sakotettava esitti sitä paitsi sakotustilanteesta väitteen, jonka aiheellisuus olisi ollut ainakin jälkikäteen helposti tarkistettavissa.

Poliisin halventamista koskevassa asiassa B on selvityksensä mukaan viitannut rikoslain 16 luvun 4 §:ään, joka koskee niskoittelua poliisia vastaan. B kertoo maininneensa A:n avopuoliselle poliisin mahdollisuudesta kirjoittaa sakko, mikäli poliisin työtä häiritään. Pidän sinänsä hyväksyttävänä, että poliisimies tehtävänsä turvaamiseksi kehottaa tehtävän suorittamista häiritsevää henkilöä lopettamaan häiritsevän käyttäytymisensä. Rangaistusuhkaan viittaamisessa on kuitenkin mielestäni syytä noudattaa pidättyväisyyttä. Viittauksissa tulisi välttää uhkailevaa sävyä ja ainakin ensi vaiheessa vain tehdä selkoa niistä toimenpiteistä, joihin poliisilla on mahdollisuus ryhtyä.

Saadun selvityksen perusteella on vaikea päätellä, missä määrin A:n avopuolison puuttuminen asiaan on uhannut kyseessä olevan tehtävän suorittamista. Sen vuoksi tyydyn vain yleisesti kiinnittämään vanhemman konstaapelin B:n huomiota edellä esittämäni käsitykseen.

Turun kihlakunnan syyttäjänviraston johtava kihlakunnansyyttäjä on ilmoittanut minulle, että ko. rangaistusmääräys on 18.6.2002 korjattu rangaistusvaatimuksen vastaajan elatusvelvollisuutta vastaavaksi.

3.4

Toimenpiteet

Katson vanhemman konstaapelin B:n menetelleen lainvastaisesti siinä, että hän on päiväsakon rahamäärää laskiessaan rikoslain 2a luvun 2 §:n ja päiväsakon rahamäärästä annetun asetuksen 3 §:n vastaisesti jättänyt ottamatta huomioon, että sakotettu ilmoituksensa mukaan vastasi avopuolisonsa elatuksesta.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan vanhemmalle konstaapelille B:lle huomautuksen edellä kohdassa 3.3 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni hänelle tiedoksi.

Lisäksi lähetän jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi Turun kihlakunnan poliisilaitoksen poliisipäällikölle ja Turun kihlakunnan johtavalle kihlakunnansyyttäjälle.